

La scola en Finlanda

Da la renaschientscha naziunala al model nordic

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«Mintg'onn van delegaziuns da tuts pajais a Helsinki per sa laschar instruir areguard l'educaziun.» Quai scriva Céline Zünd en sia reportascha davart la scola finlandaisa, publicada en «Le Temps» (Genevra) dals 10 da fanadur 2013.**

Mintga trais onns conferman ils tests internaziunals Pisa che la giuventetgna finlandaisa è ina da las meglieras dals pajais sviluppads areguard matematica, lectura e scienza. En Finlanda (oz 5 429 894 olmas) è 91,7% da la populaziun da lingua finlandaisa, ma ina scola confurma ha cumenzà a sa sviluppar pir en la segunda mesadad dal 19avel tschientaner, en connex cun la renaschientscha dal linguatg da la maioritad. Gia enturn 1830 ha il medi Elias Lönnrot (1802–1884) ramassà ditgas epicas finlandaisas ad in'epopea intitulada «Kalevala» che ha entusiasma l'entira Europa. Il cumponist Johan («Jean») Sibelius (1865–1957) ha creà t. a. quatter poesias sinfonicas tenor temas da «Kalevala». «1899 ha'l cumponì sia renumada ‚Finlandia‘ sco musica per maletgs istorics represchentads en ina manifestaziun patriotica. Il pictur artist Akseli Gallen-Kallela (...) ha entschavì a dissenar scenas da l'epos popular. Il poet Eino Leino ha scrit ses vers ils pli impresiunants davart motivs da poesia populara e tenor il metrum da ‚Kalevala‘ (...). Enturn 1900 ha la Finlanda passentà ina fluriziun spiertala excepziunala che ha creschentà la schientscha naziunala da l'entir pievel»*. 1917 è la Finlanda vegnida independenta. Ina lescha da 1922 ha francà l'adualitad dals dus linguatgs naziunals

finlandais e svedais. La Segunda guerra mundiala ha rinforzà la coesiun tranter las duas cuminanzas linguisticas. Il svedais è oz mo pli il linguatg da 5,5% da la populaziun, ma el avra la Finlanda a l'Europa nordica, t. a. areguard l'educaziun.

Ills dretgs da la magistraglia

Céline Zünd rapporta: «L'entira magistraglia da la Finlanda dovra almain in ‚master‘, pia tschintg onns a l'universitad (...); là chattan dentant mo 10% da candidatas e candidats in plaz (...). La paja stat strusch sur la media; envilgiabla è la renconuschientscha sociala colliada cun la professiun. Magistra Omaia Zakik dat franzos ed englais ad adolescents da 13 fin 16 onns ad Espoo, segunda citad dal pajais, limitrofa da Helsinki; ella rapporta: ‚Ins sa fida da nus. La magistraglia giuoda ina vasta libertad areguard l'instrucziun. Jau mez tschern mezs d'instrucziun e metodos senza vegnir controllada.‘ Tiina Tähkä da l'Uffizi naziunal d'educaziun punctuescha: ‚Il curriculum naziunal n'è negin cumpendi; ins astga l'interpretar libramain‘ (...). Kristiina Kumpulainen, docenta d'educaziun a l'Universitad da Helsinki, cumplettescha: ‚Dar scola n'è betg mo ina vocaziun, mabain er ina scienza.‘ Pir la libertad da scolaras e scolaras limitescha quella da la magistraglia (...). Gist ussa discutescha il parlament ina lescha nova per la dar dapli dretgs. Sche lezza lescha va tras, dastga la magistraglia per exempel metter in scolar davant porta. Ella n'astga ussa ni obligar in scolar a bandunar in'ura, ni confiscar in telefon, ni avrir ina tastga per l'inspectar. Il chasti suprem è d'ir a discurre cun il mainascola

(...). Il di da scola cumenza a las 8.00 e finescha a las 12.00 per ils pli pitschens e tranter las 14.00 e las 16.00 per ils pli gronds. Pervi dals envierns dirs han ils Finlandais 10–11 emnas vacanzas da stad (...). Magistra Zakik: ‚Ils uffants sezs decidan sch'i fetschian lur lezias‘ (...). Ils emprims onns da scola passan senza nottas; per la fin dals onns da scola na datti nagina prova. Mikko Myllykoski, expert da pedagogia, punctuescha: ‚Tschels pajais resguardan ils tests sco bler memia impurtants.‘»

Tuts aduals

Céline Zünd: «Tut ils uffants frequentan la medema ‚scola fundamentala‘ tranter ils 7 ed ils 16 onns. Nagin n'astga ir en matura. In uffant ch'entaupa difficultads cronicas survegn l'agid d'ina persuna spezialisada che l'accumpogna da cuntin, saja quai durant las uras u silsunter en ina gruppa pitschna. Uschia na ston ins quasi mai repeter ina classa, e 93%, gist uschè blers sco en Svizra, concludan cun success ils onns da scola obligatorica, cunter ina media da mo 80% en ils pajais da l'Organisaziun da cooperaziun e svilup economic. Plinavant è la Finlanda in dals pajais nua che la situaziun sociala ed economica da scolaras e scolaras influenzescha il pli pauc lur prestaziuns. Las scolaras cun uffants immigrads survegnan dapli daners, e quai cunzunt per l'instrucziun supplementara da finlandais. Kumpulainen: ‚La scola finlandaisa è ina pitga dal model nordic nua che las schanzas da mintga persuna n'astgan berg dependar da ses lieu da naschientscha‘ (...). Il maun public surpiglia il material e la mensa da scola, il

transport e la sanadad da scolaras e scolaras, sco era las uras da sustegn. Plinavant datti ils parcs da citad: «En 70 parcs da Helsinki, da las 9 a las 17, dastgan ils geniturs affidar lur uffants d'almain 7 onns a lavureras e lavurers socials pajads da l'administraziun communal (var CHF 3000 il mais). En mintga parc datti var trais. Karri Kuusisali (38), assistent dal Parc Lehdokki en la periferia urbana, (...) punctuescha: ‚Il pli savens giuga a ballape cun ils uffants; mintgatant, en temp da scola, als gida a far las lezias.‘ En temp da scola survegnan ils uffants in gentar simpel, schuppa u buglia d'avaina, per CHF 45,- mensils; la stad na custa lez gentar nagut. Sunter mezdi lavuran els en l'ufficina da vaschlaria, (...) ubain i fan turas sin las inslas enturn la citad. Tut quai è gratuit. Ils uffants pli pitschens perencunter astgan frequentar ils parcs mo cun bab u mamma (...). Ina mamma da 30 (...) en congedi da maternitad di ch'ella vegnia bunamain mintga di al parc cun sia figlia e ses figl (...). Var 2000 uffants e 600 creschids vegnan mintga di en ils parcs da Helsinki. Ina brochura rapporta: ‚Ils parcs publics èn ordvart impurtants per famiglias avant l'emprima naschientscha e sustegnan quels geniturs che lavuran durant las lungas vacanzas da stad, sco er uschiglio, cur ch'il di da scola è a fin.‘» Il model social e cultural nordic unescha la Finlanda cun la Norvegia e la Svezia limitrofas e la distingua cleramain da la tradiziun despotica che bulla anc adina la gronda vischina russa, da l'autra vart d'in cunfin cuminaivel da 1313 km.

* Eino Jutikkala, *Geschichte Finnlands*. 964, pp. 312–313.